هۆرامان

هۆرامان

گوڤارێوه گرد لایەنەی مانگانەن دەستەو نویسەرا هۆرامانی بەرشکەرو   ژماره 14 و مانگو 10 و ساڵەو 2008

ئێران دمای مانگو ڕەمەزانی پەلامارو هۆرامانی مڵۆنە

هەورامان و شۆڕشو کوردستانی

Culture cyrcles یان (بازنەو کلتوری) چیشا؟

زوانی ئەدایی

زوانی ئەدایی

ئاهوورامان

ئاگاداری

پەی زیاتەر خزمەت کەردەی بە زمانو هەورامی دەوڵەمەن کەردەیش کریۆ هەر کەسیوە یاگی ویشۆ هامکاری کەرو جە دەوڵەمەند کەردەی ئی گۆڤارەی تا گردما پیوە تاومی خزمەت بە هەورامان و خاڵکو ئا ناوچەیە تا هەرنەبوو جە ئایندەنە کەمێ خزمەت بە نەوەکا داهاتوویما کەرمی بنەمێوە بەرنامە ڕێژی کەرمی تاوا ئایچی هەرمانەش سەرکەرا و سەرو ئی ڕێی بەردەوامی با و زوانو هەورامیچ زیاتەر گەشەکەرو زیاتەر دەوڵەمەند تەریچ بوو ئانەیچ ئەرکێوەن ئارو ئینا سەرو شانەو گردیماوە

دەستەو نویسەرا گۆڤارو هۆرامانی

دەستەو نویسەرا

- **ئاسو بیارەیی**

asso.byari@telia.com

- **ئەردەڵان عەبدڵا**

ardellen4@yahoo.de

- **هەورامان علی تۆفیق**

berzi-san@web.de

- **هەورامان عبدالرحمان**

hawramanabdulrahman@hotmail.com

ئێران دمای مانگو ڕەمەزانی پەلامارو هۆرامانی مدونە

رۆژنامۆ کوردستان ڕاپۆرتی ، جە ژمارە 505 و رۆ یەک شەممەی 14.09.2008 ، بڵاوشکەردۆ کە ئێران بەنیازا دمای مانگو ڕەمەزانی ، ئۆپەراسیۆنیوی سەربازی گۆرە جە هۆرامانەنە کەروونە. بەهاوکاری هێزو بەسیجی (جاشەکی ئێرانی) ، ئەرتەشیوی گۆرەش ئاردەن پەی هۆرامانی ، پەی ئانەیە دژو پیشمەرگەکا پەژاکی جەنگ کەرو. هەر پسە جە رۆژنامەکەنە باسکریان ، کە هێزیوی فرۆ سوپاو ئێرانی جە نزیکو کەشو شاهۆیۆ ئامادەکریان. وە چەندین خێوەتگاو مۆڵگەی سەربازی جە ناوچەکەنە دروستکەردینێ. دیارا ئامای ئی هێزە فرەیە پەی ناوچەکەی ، ئەنجامی خراپش بوونە. دیارە ئینێشە پسە چەژنانیویا کە رژیمو دڕندەی ئیسلامی ئێرانی ، بە خەڵکو هۆرامانیش بەخشوونە. گردیما مزانمی سووپا ئێرانی ، چ سووپێوی وەحشی و دڕندەن . وەلێ دیسان مشو ئانێشە واچمێ ، کە جەنگوپارتیزانیش میتۆدیوی خراپاو ، هیچ سوودیوی سیاسی و ئابووریش پەی کوردی نیا. چونکە ئی میتۆدە را بە سووپای وەحشی داگیرکەرا کوردی مدوونە، کە بە دڕندەترین شێوە پەلامارو خەڵکی بداو، گوندو دێهاتی کوردی سووچنانێ

زوانی ئەدایی

فەریبا مرادی

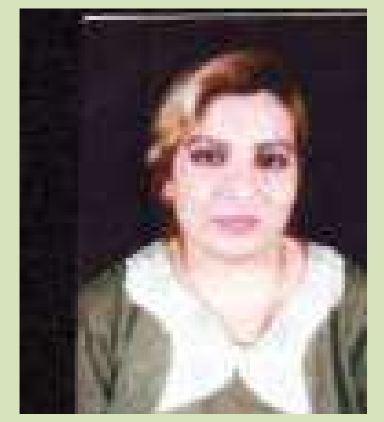

زوان جه ئاستو وشیاری و ژیری ئەدێنه گەشه کەرۆ, پەوکیچ ماچا: ئەدا, یەکەمین مامۆساو زوانینه. گردما مزانمی که جه کۆمەڵگەو ئێمەنه هەرچیماڵ و دارایی و میرات هەن گرد هینو (بابە)ین و ئینەیچ گێڵۆوه پەی سیستەمو پیاسالاری و هەر ئینەیچه که دەسەڵات و گەورەییش دان به بابەی وەرەچەموو ئێمەوه, بەڵام کوچالی مەفکریەیمێنه که جه هەقێقەتەنه گەورەتەرین و پەر بەهاتەرین ماڵو مڵك و سامان هەر ئینا لاو (ئەدێ)وه که ئادیچ زوانەن. ئێمه هەر جه راو ئا سامانه جه بن نامایۆ که ئەدا وزۆش دلی مەغزیما و سەرو زوانیما, یاومی پا گرد سەروەت و ماڵ و سامان و دەسەڵاتیه که تاته هەنش. یەکەمین چێویو که زارۆڵه ویش گێرۆ و فێرش بۆ زوانو ئەدێشا, چوونکه ئانه ئەدانه جه گردکەسیتەری به زارۆڵەکەیش نزیکتەرەنه و پەیوەندییه رۆحی و جسمی و گیانیی هەر فرەقووڵشا هەن یۆوه. ئاساییں که زارۆله یەکەم چێو فێر بۆ قسەکەردەیا ئادیچ لا ئەدێشۆ و چەنی ئەدێش, پەوکەی تاومآ واچمآ ئانه ئەدانه که گەروەتەرین و وەرچەمتەرین رۆڵش هەن جه پەروەردە و پەنەیاونای و گەشەی فکری و زوانیی زارۆڵەینه. جا که زاناما ژەنی سەرچەمەو زوانینه و هاناوەو خیلقەتینه, دەی با وشکەش نەکەرمآ, با نەژاکنمێش و نەسیسنمێش, با بازمآ بەردەوامه بۆ سەرو زەردەخەنەکاش, چوونکه ئا کەلیمآ که جه ئاسۆ زەردەخەنەو ژەنێوه درۆسی با, ئاشقانەتەرین حەرفی ژیواینی و خاستەر بەرانبەرەکەی هۆگر و ئاشقو زوانی کەرا و فرەتەر دلی دڵو و دەروونینه یاگی گێرا و گەشه کەرا و با به بنچینەو زوانێوه دەوڵەمەندی, ئاشکرایچەن که رازەو مەنەیۆ گرد نەتەوێوه, ئەدەب و زوانەکەشا.

نەتەوەکی بە زوانەکەیشاوە مژناسیا, هەر کۆمەڵگێوە زوان و فەرهەنگش نەبۆ, زوو گنۆ چێرو پاو نەتەوەکایتەری و فلێقیۆوە و تاویۆوە, زوانێچ کە زارۆ قسێش پەنە کەرۆ, هیچ گەشە مەکەرۆ بەڵکوو هەر زوو فۆتیۆ و ئەسەرش مەمەنۆ. زوان زیننەتەرین قەواڵەو مەنەیۆ و زیننە بیەی نەتەوەکان, گەورەتەرین بەرهەموو نەتیجە و کلتوورو هەرنەتەوەیەن کە بە درێژایی مێژووی چەنی وەچەکاو ئا نەتەوەیە ئامان و گەورە بیەن. سروشت وەڵی ئیمەنە درۆس کریان, پەی ئانەی تاومی ژیومی مشیۆ سروشتی بشناسمی و بە پەرۆشۆ دلێشەنە گێڵمی و بارمێش چێرو چەترەو کەڵك ورگرتەی ویما و هەوڵو گەشەپەنەدایش بدەیمی تا ژیوایە خاستەرش چەنە دەسەبەر کەرمی. هەورامی ساحیبو کلتووری تایبەتو وێشا, زاراوەو هەورامی ریشەش جەدلی سروشتو کوردستانینە پیکنانۆ. مافو هەر گیانداریۆەن کە بە زوانو وێش وانۆ . هەرپاسە کە باڵدار بەزوانو وێش وانۆ. بابەو باواگەورەکاما بەزوانو وێشا باسێشا گێڵنێنیوە پەیما. ئێتر ئینە وەختشەن کەفێرآ بیمآ و فێرآ کەرمآ و بزانمآ بە زوانو وێمان بنویسمآ و بوانمآ. زوان سەرەکیترین هۆن پەی ئەژناسایما و جە پێناسەو نەتەوەکەیمانە رۆڵێوە فرە پربایەخش هەن. زوان چیوێوە فرە بەئەرزشەن کە نەتەوێوە جە نەتەوەیەتەری جیاکەرۆوە. زوان پەیینو ویر و هزرین. بەشەر بەزوانەکەو وێشۆ تاوۆ یاگآ و پیَگەو وێش دلیَ چین و توێژەکا مێژووینە دیاریکەرۆ. زوانو ئەدای پەی ئانەی نەمرۆ و بۆ بەزوانێوە نەتەوەیی, مشیۆ هەرجە بنەماڵەکاوە دەس پەنەکەرۆ و زارۆڵێش پەنە فێری کریا، چوونکە زڤانو ئەدای را وەشکەرەن پەی فێربیەی زوانەکایتەری. ئێمەیچ مشیۆ فرەتەر سەرو زوانەکەیماوە هەرمانەکەرمی. تا نەفەوتیۆ و پێسە زاراوەکایتەریچ بشناسیۆ. بەتایبەت جەلاو زاراوە کوردیەکاوە, مشیۆ پەیشا رۆشن کریۆوە کە زوانو هەورامانی کونتەرا و بنەرەتیتەرین زاراوەی کوردین. تەنانەت هەر هەورامی بیەن کەسەرەراو هەزاران گیروگرفت و تەنگوچەڵەمەی کە جەدرێژایی مێژووینە توشو زوانەکەیش ئامێنی, هەرچند کەمتەر گرنگیش پەنە دریان هەم جە لایەنو رۆشنویرا و هەم جەلاو خودو خەڵکە تازە پەنە یاواکەیوە, ئەڵبەت ئادیچ دەسیسەو نەیارەکاما بیەن پاسە چپنانشا گۆشی وەچەکامارە کە هەورامی زوانێوە دماکەوتەن, دیار دژمەنیچ ئامانجش

بەینەنە بەردەی زوان و کەلتوورەکەیما بیەن. هەرجەکۆنۆ دژمەن خەریکو تاونایۆ و دلینە بەردەی زوانەکەیمانە. بەڵام بەوەشحاڵیۆ، هەورامی نەتەوێوە نەبیەن کە پا رەحەتیە پەی نەیارا خەڵەتیۆ. هەرپاسە کە جەسەرەتاو ئیسلامینە عەرەبەکی هیرشا کەرد سەرو هۆرامانی کە مەلایە کۆر خەریکو تەبلیغ کەردەی بیەن پەی دینو ئیسلامی بەڵام خەڵکەکە وەرو ئانەی ئامەلا تەبلیغو دینو ئیسلامی و کلتوورو عەرەبیش کەردەبی قینیشا گنۆ چەنەش و بەکەم بایەخ تەماشەش کەرا. پا بۆنۆ کە چەمێش پڵوو پۆشینی بانی, بە گوشایشە کۆرە قاوش کەرا. ئانە وێش نیشانە مەدۆ کە هەورامی چند سەرسەخت و کۆڵنەدەر بیەن پاگرد کەموکۆریاوە، گیروگرفتاوە، پەراوێزکەوتەی، بەڵام هەڵای هەر بەشێوەیی فرەخاس زوانەکەش پاریزنان, زوانو هەورامی کە دلی وێشەنەجەچندەها بنلەهجێتەر پێك ئامان ئادیچ یۆ چا زوانانە کەدلی رێزمانینە و هەم جە قسە کەردەیچەنە نێر و می جیاکەرۆوە. بە پەیلواو فرەتەرو زوانناسەکا زوانو هەورامی تێروتەسەلتەرین و پوختە تەرین زوانەن. فەرهەنگ تاوۆ پردێوە بۆ بەینو قەدیم و دمارۆینە. دەی با هەوڵی بدەیمی پاکارئاسانیە کە جەدنیای مۆدێرنەنە هەن و هەلێوەما پەی رەخسیان کەڵکش چەنە ورگێرمی نەك پسەو سۆفیە وشکەکا واچم (چایی مەوەروو چونکە رەنگەش ئۆ ڕەنگەو شەرابی مشۆ). با ئێمەیچ نەواچمی ئانە نیا هەورامی قسی کەرو ..., نا ... ئانە وەسی نیا مشوم زیاتەر هەوڵی بدەیمی بەزوانوو هەورامی بنویسمی و بوانمێ. زەخت وزمی سەروو حکوومەتی و لایەنە پەیوەندیدارەکا پەروەردە و فێرکەردەی و راگەیاندنەکا تا ئی زوانیما نەوزا پەراوێز و یارمەتیما بدا تا ئادیچ گەشە کەرۆ. رۆشنویرەکایچما مشیۆ تەمادارو دەسوخێرخوازی کەسی نەوا. مشوم ویشا خەڵکوو هەورامانی وشیار کەراوە. دەسبەردار نەوا و بەردەوام سەرو زوانەکەیشاوە لێکۆڵینەوە و تازەگەری کەرا و وزاش وەروو چەمو جەماوەری هەم جە خودو هەورامانی و هەم دلیَ بەشەکایتەرو کوردەسانیچەنە. ئینەیچ ئەرکێوە قورسا کە ئینا سەرو شانەو یوەیوەیماوەو ئێمەیچ مشیۆ بە جوانتەرین شێوە و بە راسگۆیی و بە هەوڵو و هیمەتێوە هەورامیانی بەرمێش راوە و یاونمێش ئەنجام و نەتیجەی خا

هەورامان و شۆڕشو کوردستانی

عەلی تۆفیق هەورامی

من ئی بابەتمە پۆچی هورچنیەن کە پێشکەشو براوەشەویسەکاو هەورامانیش کەروو بە تایبەتی گەنجە وەشەویسەکا کە بزانا ئێمەی هەورامی و ناوچەکەما تا چن بەشداریما جە شۆڕشەکا کوردستانینە کەردەن، بابەتە کە فرە هورگێرۆ چونکە گێڵنۆماوە پەی سەردەمێ وەڵینتەری، بەڵام من تەنیا گەرەکما باس جە تاریخێوە نزیکی کەروو کە بەدرێژایی تەمەنەو ویم دییەنم و چەنیش خەباتم کەردەن کە ئادیچ شۆڕشو کوردین جە کوردستانو ئێراقینە، بەشآ چا بەشداریمە جە دووەتوو کتێ بێنە بە نامی (بیرەوەریەکان و ژیانی پەرلەمانتاریم)چاپ کەردەن .

دماوکۆتایی ئامای دەسەڵاتو و مەلیکیەتی جە ئێراقەنە جە ساڵەو 1958 زایینی و سەروردای دەسەڵاتو کۆماری، جۆرێ ئازادی و دیموکراسی پەی گەلو ئێراقی پێدا بی، خەڵکو هەورامانیچ پێسە گردو ئێراقیەکا ئازاد بی و بە ئاشکرا بیەی ویروباوەرە سیاسیەکا بەشداریشا جە سیاسەتی تازەنە کەرد، وەختێ دەسەڵاتدارەکاو بەغای جە بەڵێنەکاو ویشا دەرحەق بە مافو کوردستانی جە ئێراقەنە پەشیمانێ بییوە جە ساڵەو 1961 ینە، ئاوەختە جموجوڵو نارەزایی و وێ ئامادەکەردەی پەی رووبەڕوو بیەیۆ ئا سیاسەتە دژمەنکارانەو آ پێدا بی، هەڵای بە شێوێوە رەسمی شۆڕش دەسش پەنە نەکەردەبآ کە خەڵکو کوردستانی دەستش دانە چەک بە شێوەو عەشایری و, بە تایبەتی جە سنورو سلیمانیۆ، چەکدارەکآ جە هەردوێ کەشآ بازیان و دەربەندیخانینە ئامادەیی ویشا نیشانەو رژیم آ دا کە

به چەك داواو مافو وێما کەرمێ ، چی کۆمەڵە چەکدارانە ژمارێوە دیار جە کەسایەتی هەورامانی بە شێوێوە جوان، پڕ چەك، تفاقی جەنگی، پۆشتەو پەرداخ ، بەشداریشا جە لاو کۆمەڵەو دربندیخانینە کەرد، چەکدارەکآ ئاگەی چەمشا جە تواناو چەنەئامای هەورامیەکا بێ وەختو جەنگینە ، چونکە زانێنێ کە ئادآ هەمیشە چەکدارآ بیێنێ و شارەزاییشا جە جەنگەنە فرەن، دماو تەمامیای ئا کۆ بیە چەکدارییە و ئامای هێزو دوژمەنی پەی ناوچەکەی بەتایبەتی پەی هەڵەبجەی، چەکدارەکآ بڵاوەشا کەرد و بڕێشا گیرێ و ئەوێ تەرێچ یاساغآ بیآ، خاستەرین یاگآ پەی یاساغ بیەکایچ مەحاڵەو هەورامانی بێ، پۆچی هەر چاوەختۆ کە بە رەسمی بانگەوازو شوڕشی کریا، پێشمەرگە جە ناوچەو هەورامانینە دروست بی، خەڵکو هەورامانی بێژگە چانیشا کە یاساغێ بێنی و هەمیشە چەکشا پەنە بێ, باقیتەریچ هامکار و یاردیدەروو پێشمەرگەکا بێنی، ئەڵبەت بیژگە هەورامیەکا, کەسایەتی تەرو شوڕشگێڕآ ناوچەکاو شارەزوری و نەورۆڵی و تاوگۆزی و لاورانی و سازانی و دلێ شارو هەڵەبجەیشا چەنی بێنێ ، وەختآ شۆڕش اعلان کریا خەڵکو ناوچەکەی جە هەورامانەنە پێسە پێشمەرگەی وێشا دیار وست و دەسشا کەرد بە کارو جموجووڵی سەربازی دژو هێزەکاو رژیمآ جە ناوچەکەنە و یەکەمین تەقەیچ مابەینو بیارآ و تەویڵینە کریا وەنەو دوژمەنی، ئی هەنگامآ ئیتر هێزو پێشمەرگەیش ئاشکرا کەرد، هەر پاسە کە یەکەمین تەقە جە هەورامانەنە کریا، یەکەمین مەخفەرو پۆلیسیچ دیسان جە هەورامانەنە تەسلیمو پیشمەرگە بی, ئادیچ مەخفەرو سۆسەکانآ بێ، ئێتر دماو ئانەیە هەرچی مەخفەرآ تەرێ بێنآ جە ناوچەکەنە گرد جە لاو هێزو پیشمەرگەیۆ گیرییَ، ناوچەکە بە تەمامەتی ئازاد کریا و بی بە یەکەمین پایگاو شۆرشی، کەسایەتی و گەنجەکآ هەورامانی بیآ بە پێشمەرگە، ناوچەو هەورامانی جە لاو دژمەنیۆ بی بە تاوانبارترین ناوچە، هێزەکآ رژیمآ بە هێرشی زەمینی و تۆپ و تانك و تەیارە فرەشا هەوڵدا گێراشۆ بەلاَم بیَسود بیَ ، ساڵەو 1963 دژمەن هێزێوە سەربازی فرەش بە فەرماندەیی (زەعیم سدیق) ی کیاست پەی ناوچەو هەڵەبجەی ، پێشمەرگەکآ شۆرشی جە پردەو زەڵمینە بەرەنگارآ ئا هێزەیە بێوە، دماو جەنگێوە چن رۆیی ئینجا هێزەکە تاواش یاوۆ هەڵەبجە، پاڵەوانیەتی ئا

پیشمەرگا بیەن بە تاریخ پەی قارەمانیشا، نمونەو ئا قارەمانیە شەهید حمە گوڵپی بیَ کە بە خەنجەرەکێشۆ پەلامارەو تانکێش دابآ و هەتا شەهید نەبیەبیَ وازش ناردەبیَ هەرپاسە تەرمو شەهید مامۆ ئەمین دەگاشێخانی چیَرو تانکەکانە بیَ، بێژگە چادیشا چن پێشمەرگێووە تەریچ شەهیدیَ بییَ و چنی تەریچ برینداربێنیَ، گرنگیەوەتەر کە هەمیشە مشیۆ باس کریۆ ئانەن کە وەختآ هێزەکەو زەعیم سدیقی یاوا هەڵەبجە خەڵکی جوراوجۆر چەکشا چەنی ئا هێزەیە هورگرت بەنامآ (فرسان)ی وێما واتەنی (جاش)، بەلاَم تاقە یەك هەورامیچ ئا کارشە نەکەرد.

هەر پاسە جە سەرۆ باسم کەردەن خەڵکو هەورامانی تەنیا بە پێشمەرگایەتی بەشداریشا نەکەردەن بەڵکو کۆمەڵآ تەرشا پێسە کادیراو پارتی وشیوعی و برِی تەریچ جە یاگە جۆراوجۆرەکایتەرینە کار کەرێنآ , لێوە تەریچۆ هەرچی یانەو باخوباخاتشا بیەن وەرو دەسو ئا خەڵکانە بیەن کە جە ناوچەکایتەرو کوردستانیۆ ئامێیا پەی هەورامانی، قەدرو حورمەتشا گرتێنآ، کارێشا کەردەن کەس وێش بە غەریب نەزانان، پیجۆرە شۆرِش جە ناوچەکەنە بەردەوامیش بیَ و رۆ دماو رۆی ئەرکو خەڵکی قورستەر بیَ، تا یاوا ساڵەو 1975 ی کەجە ئەنجامو گەلەکۆمەی نەحسو ئێراق و ئێران و جەزایرینە، شۆرِش کۆتاییش پەنە ئاما. دماو چۆڵ بیەی ناوچەکەی، خەڵکو هەورامانیچ پەرتەوازآ بیآ، کۆمەڵێشا ئاوارەو ئێرانی بییَ و برِێ چشا هەر جە هەورامانەنە مەنێوە و چەمەروانو تۆڵەو رژیمێشا کەرد، دژمەن جە تۆڵە ئەسای چەنی ناوچەو هەورامانی قسورش نەکەرد، هەر زوو کەوتآ چۆڵ کەردەی دێهاتەکا و خەڵکەکەشا بە زۆر کیاست پەی یاگآ تایبەتیآ کە پەیشا دروس کریابآ بە نامآ (کۆمەڵگا)ی، باخ و باخات و بیستانەکێشا وشکیَ کەردیَ, هانە ئاواکێشا کۆرآ کەردێوە، سەردای باخ و زەمینەکاشا وەنە قەدەخە کەردآ، فێروو بیَکاریشا کەردیَ, گەنجەکێشا روانەو سەربازی کەردیَ, هەرچی کۆنە سەربازو پۆلیسو حکومەتی بیَ روانەو جنوبو ئێراقیشا کەرد، خەڵکی پەرت بی، ئانەیچ مەنەبیَ جە شارۆچکەکانە بە دەس پەنەکەردەو جەنگو ئێران – ئێراقی بەهۆو تۆب باران و بۆردومانو تەیارەکاوە ژینگەشا وێران بی و وێچشا ئاوارەو شارەکاو هەڵبجەی و سلێمانی بیآ، ماڵوێرانی پینەیۆ نەمردا و جە ساڵەو

1988 ینە کۆمەڵآ فرە جە خەڵکو هەورامانی وەروو لێشاوەو کیمیاوارانەکەی کەوتآ و فرێشا شەهید و زامدارآ بیآ و باقیەکەشا دیسان ئاوارآ ئێرانی بیآ و هەرچی سەروەتو سامانشا بآ بە یانەکەیچشاوە جە دەسشا دا و ئێتر هیچ جاو مەکانیَ پەی هەورامیەکا نەمەن بێژگە ئاوارەیی .

هەورامیەکآ پا گردوو حاڵەتاوە کە چینەی فرەتەرش گەرەکا باسش سەرکریۆ، کۆڵشا جە شۆڕشی و کوردایەتی نەدا، هەرچەنی جە سەرەتاو شۆڕشو ئەیلولی جە ساڵەو 1961 ینە پێشرەوآ بێنا, هەر پاسەیچ جە دەسپەنە کەردەی شۆڕشی تازەیچەنە دماو ساڵەو 1975 ی بەشدایشا کەرد و جە مەفرەزە سەرەتایەکاشەنە بەشدارآ بیَنآ و جە برآ لایەنێوە شۆڕشی تازە بە راو و هیمەتو هەورامیەکا دروس بیۆ و ناوچەکەیچ یاگێوە شیاوە بآ پەیشا، داستانەو پێشمەرگەو هێزە هەورامیەکا جە گرد شۆڕشەکانە وردو گرد دەموزوانێوەن, ئادآ نەخش و رۆڵآ وەرەچەمشا بیەن و چەندین قارەمانییێشا ئەرمانێنآ کە یاگآ فەخرو شانازین پەی خەڵکو هەورامانی، من چیگەنە مەتاوو ئا گرد پاڵەوانیەتیا تۆمار کەروو کە بەراسیچ فرە پێویستا گرد تۆمار کریۆ پەی تاریخی، پۆچی داوا جە خوێنەرە وەشەویسەکا و مێژو نویسەکا کەروو کە ئی کاریە ئەنجام بدا، بلا لاو ئانیشا کە بەشداریشا بیەن, گردی کۆکەراوە و کریۆ بە کتێب هەتا وێچما و دۆسەکآ و نەوەکیَچما بە ئاگا با چانەیە. بێژگە ئانەیچە فرە لازما ئا شۆڕشگێریە و ئا خزمەتکەردەیە بە کوردستانی و ئا قوربانیدایە و ئا ماڵکاولیە و..... وزمآ سەرو لاپەرەکاو کتێبی تا خەڵکیتەر حاڵیش بۆ جە ئاکارو هەڵویستو خەڵکەکەیما، چونکە هەنآ کەسانآ نەك نەتاوانشا ساتآ مانیایی و خزمەتشا پەی کوردی و کوردستانی بۆ گێرە جە دورو نزیکیچ دەنگو شۆڕشیچشا نەژنیەن کەچی ئیسە وێشا بە پاڵەوان مزاناو و خەڵکو ئێمەیچ هەن کە بە درێژایی عەمریش چەنی شۆڕشی و کوردایەتی بیەن و قوربانیش دان و ئاوارەیی و ماڵکاولیش دییەن کەچی ئیسە کەس مەرحەبایچش مەکەرۆ! .

هەورامیەکآ فرە جاریَ بیەن و ئیسەیچ هەنێشا کە کارشا ئینا پلەی بالاَنە جە دەسەلاَتو حزبەکاو کوردستانینە، یان پلەو پایەی بالاَشا هەن جە حکومەت و دەزگاکانە و

پەرلەمانیچەنە، بە پاو مەزندەی دیاری کریای پەی کار کەردەی و زیرەکی و تواناو و دەسپاکی و چەنەئامایی جە گرد روێوە تاومیَ واچمیَ کە فرە وەڵآ خەڵکانیَ تەریۆ بیێنآ، کەمتەر خیانەت و زیادە رۆییشا بیەن چەموو خەڵکانیتەرینە .

جە راپەرینو دروست بیەی پەرلەمانی و حکومەتینە دەوری بالاَشا بیەن، هەوڵشا پەی سەرکەوتەی کوردی بیەن بە گشتی، هەر یاگێوە پێویست بیەبۆ بە هەر هەورامیەوە بەبیَ هیچ کەمو زیادێوە لوان پەی ئایاگآ و سەرکەوتەیش بەدەس ئاردەن، بەڵام جە سایەو حکومەتو کوردستانینە ناوچەو هەورامانی جاریَتەر توشوو ئالۆزی و نارِەحەتی بیۆ، جەنگو ناوخۆی بەرۆکەش گرت و چن وەختێوەیچ بی بە مۆڵگاو تیرۆرستا، چی حاڵەتایچەنە زەرەرو زیانێوە فرە کەوت ئەو خەڵکو هەورامانی، بێژگە جە هەزار بارە ئاوارە بیەی ئانەیچ کە دماو راپەرِینی پێداش کەردەبیَ جە دەسش دا، تەمەناما بیَ کە جەنگو ناوخۆی تەمامیۆ و جارێتەر هەورامیەکآ گیَلاَوە سەرو راوجاو وێشا و ولاَتەکەشا ئاوەدان کریۆوە، بە ئازادی تاوا باسو مەینەتیەکا و خەباتەکەیشا کەرا و فەرهەنگە

دەوڵەمەندەکەیشا بە خەڵکی تەری بشناسنا، تاوا هونەرە رەسەنەکەیشا نیشانەو دنیە بدا، وەلیَ داخەم مەشۆ نەك نەتاواما ئاکارا کەرمیَ، بەڵکو کەوتیمیَ دلیَ قەیرانەو پارێزنای بیروبۆچونی جیاجیای کە هەریۆما بە جۆرآ کارما دلێشەنەکەردەن و وێما جە ویر بەردەنۆ ، کارآ دروسا کە هەر ئینسانیَ ئازاد بۆ پەی هەر بیرو بۆچونآ کە پەیرِەوش کەرۆ، ئانە مەبۆ بە رِێگر پەیش، بەلاَم فرە بە داخەوە دەسەلاَتدارآ کوردستانیچ فرە بە خەمو ئانەیە نەبێنآ کە فەرهەنگو کەلەپورو هونەرو زوانو هەورامانی چێشش پەنە مآ یان پەنەش نمآ، بەڵکو چەندین جارێچ ئەگەر داواو تەنیا بەرنامێوەیچ جە شاشەو تلەفزیۆنەکاشاوە کریابۆ، رازیآ نەبیێنیَ و جۆرەها بەهانێشا ئێستێنێوە کە سەر نەگێرۆ ، پاسە حساب کریان کە هەورامیآ خەڵکو کوردستانی نەبا، وەیان هیچ مافیَوە ئینسانیشا نەبۆ، یان هیچ جورە خەبات و شۆرِشێشا نەکەردەبۆ تا ئیسە چەنی ئانیشا کە حسابشا پەی کریۆ جیاوازیَ با، ئیَمە تا ئیسە گرد هەوڵو کۆششما پەی سەرکەوتەی کوردستانی بییەن، پەی ئانەیە بییەن کە بە مافەکاو ویَش یاوۆ، ئانا ئیسە کوردستان ئازاد بییەن و ولاَت ئاوەدان

کریۆوه، حکومەت و پەرلەمانما هەن، ئاشتی بەرقەرارا، بوجەو هەرێمی فرەن، رادیۆ و تەلەفزیۆنآ هەنآ و رۆژنامەو گۆڤاری روانەو هەفتانە بە گرد زوانآ بێژگە زوانو هەورامی بە لێشاو بەرمشا و بەرنامەو وێشا بە ئارەزوو وێشا وەڵاو کەراوە، ئێمەیچ مشیۆ چەمەڕوانوو رادیۆ و تەلەفزیۆنەکاو بەشەکایتەرو کوردستانی بیمیَ کە جە ئاوارەیینە کوچآ هەقشا جە بەرنامەکاشانە بە زوانوو هەورامی دان و تەماشاش کەرمی، رەنگا واچا ئەی ئانە نیا بەرنامەو (لە رۆژهەلاَتەوە) کە چاگە تۆمار کریا و بە زەر ورەشیا بە دەزگاو تەلفزیۆنەکاو , ئێتر حیسابش کەرا کە ئانە پەی هەورامیەکا بۆ، ئێمە سوپاسو ئا برادەرا کەرمآ کە ئاچێوا کیانا، بەلاَم مەنزورو ئێمە و داواکاری ئێمە تەنها ئانەنیا بەرنامێوە یان باسێوە جە ناوچێوە هەورامانی کەرا یان جارو بار بە ئارەزوو کارمەندو پەخشو سەتەلایتە کەی چن گۆڕانیەوە هەورامی پەخش کریا، لازما ئی بابەتە چەنەش کۆڵێوە و کارش سەر کریۆ بە شێوازآ کە هەورامیەکێچ هەست کەرا کە خەڵکو کوردستانیەنیَ و مافو رۆشنویری و زوانو وێشا هەنشا، با فەرهەنگی رەسەنو هەورامانی و کەلەپور و هونەری بەرزش بەرگنا، تاریخی دێرینش باس کریۆ، ئەگەر ئیسە ئینە نەکریۆ ئێتر مشیۆ هەورامیەکآ چەمەڕوانو چێشی با؟، جە راسینە مشیۆ بیَ هیوا و ئۆمیدیَ با چی دەسەلاَتداراو کوردستانیە .

ئێمەی شۆڕشگێڕ و خەباتکار و کورپەروەر هەرچی جە توانامآ بییەن بیَ قسور کەردەنما پەی سەرکەوتەی شۆڕشەکا، وەرو ئانەیە کە گەلو کوردستانی شۆڕش وخەباتەنە بییەن , چێوەلڕ هیچ داواکاریەوەما نەبییەن، هەرچیما بییەن جە خزمەتو کوردوستانی و ئا لایەنە سیاسیانە بیەن کە کارما دلێشانە کەردەن، جارو بار پەی وێما بە باس کەردەو فەرهەنگو هونەروو کەلەپوورو ویَما دلۆ وێما وەش کەردەن و هیواخوازآ بییَنمآ کە کوردستان سەرگنۆ ئاوەختە ئێمەیچ تاومآ یاومآ بە ئازادی و سەربەرزی و فەرهەنگو هونەرما زیننە کەرمآ و نیشانەو خەڵکیتەریش دەیمیَ، چەمەڕوانیما درێژەش کێشا، رەنگا ئێمەمانان تاومآ کەمآ وێما گێرمی چونکە پاسە فێریَ بیینمی، بەلاَم ئیسە گەنجەکآ پا شێوەو ئێمە ویر مەکەراوە، گەرەکشانە ئامانجەکاشا بەدەس بارا ، تەنانەت رەنگا ئێمەیچ تۆمەتبارآ کەرا پانەی

کە هیچ کارێما چا بارۆ نەکەردەن و کەمکارآ و خەتاباریَ بییَنمآ!.

جا من پێیسە کەسایەتیەوە هەورامی و ساحیبو خەباتێوە دورودرێژی جە راو سەرکەوتەی کوردینە بە خاسش زانوو ئی چەن داواو پێشنیاریە وزوو وەرو چەمو دەسەلاَتداراو کوردستانی کە لیَکۆڵینەوەش سەر کەرا و سەرنجەشا بدا پەنە و کارآ نەکەرا کە گەنجەکێما چی وەختەنە وێشا توشو نارەحەتی و بێزاری دەربریەی کەرا و بلا شۆنەو پەرچەکرداری تەریرە جە حاڵێنە کوردستان پێویستیش بە یۆگێرتەی و پشتگیری جەماوەرەکەیشا:

1 – وەزارەتو رۆشنویری حکومەتو هەرێمی لێژنێوە بنیۆرە جە کەسایەتی شارەزاو ناوچەو هەورامانی پەی لیَکۆڵینەوە و دیراسەو ئا داواکاریاو خەڵکو هەورامانییە و بە شێوازو یاداشتێوە جوان و ریَکوپیَکی نتیجەکەش دریۆوە وەزارەتی .

2 – داوا جە وەزارەتە پەیوەندیدارەکاو حکومەتو هەرێمی کەرمیَ هەر یۆشا جەلایەنوو وێشۆ هەوڵ بدۆ پەی ئاوەدانکەردەیۆ کە ولاَتەکە پێویستیش پەنەن، چونکە پیسە پێویستی و بە ئەننازەو خەبات و فیداکاری خەڵکەکەی, ئا ناوچە

کارش پەی نەکریان و کەموکوری فرە هەن جە گردو بوارەکانە.

3 – داوا جە وەزارەتو پەروەردەی و کۆری زانیاری کوردی کەرمیَ کە بە پاو قەوارەو فەرهەنگو هەورامانی کارێوە کەرا کە زوانو هەورامی جە بەین نەشۆ و جە بەرنامەکاو وێشانە وزاش بوارو وانای و نویستەی، مەبۆ ئانەما جە یاد بشۆ کە زوانو هەورامی کونتەرین زوان بییەن و کورد پا زوانیە کاروبارشا بەراوە بەردەن.

4 – داوایچما جە گەنجەکاما ئانەن کە مشیۆ ئانەیە بزانا ئێمە کوردێنمآ و تەنها شێوەزارما چەنی برآ ناوچا جیاوازیش هەن، خۆ ئەگەر ئا خەڵکو ئا ناوچایچە تۆزآ وێشاماننا و گیَلاَوە پەی زوانی ئەداییشا وینا زوانەکەشا دروس هامشێوەو زوانو هەورامین و بە ویەردەی زەمەنی و تیَکەڵ بییەیش چەنی زوانەکایتەری پاسە جە یادشا نەمەنەن، هەرئانەیشا کە وینمآ فرە لازما خوێنەوارەکاما هەوڵ بدا بە زوانو وێشا بنویسا و زارۆڵەکاشا هانی بدا کە زوانو وێشا چەنی یۆترینی بەکار بارا، با نویسەرەکاما جە رۆژنامەکانە نویستەیشا بە هەورامی بۆ، ئگەر زوانەکێتەرآ حاڵیشا نەبۆ خۆ بێژگە هەورامیەکا خەڵکی تەر هەنیَ کە حاڵیشا بۆ و پێشوازیچش چەنە

کەرا، پێسەو برا و هاوماڵەکاما: کاکەیی و رۆژبەیانی و شەبەك و زەنگەنە و... هەنیتەر.

ئومێدم ئانەن بە هەولۆهیممەتو گۆدیماوە تاومآ ئاواتەکاما بەدەس بارمیَ و سەربەرزی هەورامانی پیرۆزی مسۆگەر کەر

2008/8/25 / هەولێر

Culture cyrcles یان (بازنەو کلتوری) چیشا؟

هۆرامان عبدالرحمان

جە بەشی یەکەمو ئی بابەتیەنە جەنگو) شارستانیەکا)، بە شیویوی کوڵ لوایمیَ تاریخەرە تاوەکو تاومی ویناو ئا تننوتیژیا وزمیرڤە کە ئامێنی ملو مەردمەکاو جیهانیەرە جە سەردەمە جیا جیاکانە. واتما تننوتیژی بەینو لادشاکاو، بەینو قەیسەرەکا هۆکاریش فراوانکەردەی دەسەلاتیشاو، لانتەرکەردەی قەڵەمڕەوەکاشاو، بازرگانیو بیرۆکراتیشاو ...هتد بینی. دماتەر ئی تننو تیژیە هەر بەردەوام بی هەتا دەوڵەتی نەتەوەییچ دروسی بیی کە هۆکاری تننوتیژیەکاشا تایبەتیبینی بە سیاسەتیو جوگرافیایو و ئابورییۆ. بەلاَم ئی تننوتیژیی دەوڵەتی نەتەوەییچ ڕاحەلش نەبی ڵەنە ڵەیشا، هەتا سەرەش جە تننوتیژیویۆ بەرشی کە مێدانەکەش ئیجارە زیاتەربی ، جارا تننوتیژی لۆکاڵیی بینی جە کونوقوژبنەکاو جیهانیەنە بەینو خەڵکەکاو جیهانیەنە ، بەلاَم ئیجارە جەنگیوی سەرد کە جیهانش لتکەرد بە دقی جەمسەریوە سەرو بنەماو ئایدیۆلۆجی جیایۆ. هۆکاری ئی تننوتیژیا دانشمەندیو سیاسەتزانەکی زانستو سیاسەتی بە ڵەیلویَ وە بەمیتودیوی جیاوازی ڵیمانەشا کەراو هۆکارەکاشا

گیڵناوه ڵەی فاکتەره سیاسیو، ئابوریو، کۆمەڵایەتیو جوگرافیایەکا. راسەکیش جاروبار ڵاسنەنە بەڵام کرۆکو هۆکارەکا چیویوتەرا. هۆنتینگتون بە هیچکام چا هۆکاراو سەریشە مەدوقەڵەم، بەڵکو گیڵنوشۆ ڵەی دابەشبیەو جیهانی بە چن بازنە کلتوری یان شارستانیەتی جیاوازیوه. نامەبریا ئیدامە مدو بە بەحسەکەیشو ماچو:

جە کاتو جەنگی سەردیەنە دنیا دابەشەکرییێبی بە یەری بەشیڤە، دنیای یەکەم، دوەم وە دنیای یەرەم. بەڵام نامەبریا ماچو ئی دابەشکەردەیە ئیتر چێولای فرە گرنگیش مەدریوڵەنە. هەرڵاسە فرە مانایچش نیەنە ئەگەر دەوڵەتەکی بەشبەش کریا یان کاتەگۆری کریا سەرو سیستەمی سیاسیەره یا ئابوریەره یان گەشەکەردەو ئابورییشاره، بەڵکو ئیجاره مشیوم بەشیکریا سەرو ئەساسو شارستانیەتی جیاوازیەره کە هەریو چا شارستانیا بازنیوش کیشتەن دۆرو قەڵەمڕوڤو ویشەرەو تیکەڵو بازنەوشارستانیەتیویتەری مەبو. هۆنتینگتون جە وەڵامو ئا ڵرسیارینە کە، مەخسەد جە بازنەو شارستانی یان Circle Culture) (چیشا ماچو:

(بازنە کلتور) بریتیا جە"هاوبەشیەتیوی فەرهەنگی". نامەبریا ماچو: دەگێ ، ناوچی، گروپی نەژادیی، خەڵکی وە گروپی ئایینی ، هەریو چینیشا نمایندەگی فەرهەنگیوی هاوبەشی تایبەتو ویشا کەرا سەرو ئاستە جیاوازەکاوه. هۆنتینگتون نمونە ماروڤە ماچو، کلتورو دەگێوی جە ڵاینو ئیتالیایەنە ویش جیاکەروڤە چەنی کلتورو دەگێوەو سەراڤننو ئیتالیای ، بەڵام هەردوە دەگاکە چەنی کلتوری ئیتالیایی مشتەرەکینی، چیویو ڵسە کلتوری کە ئادڤە دەگایە زیاتەر جیێ کەروڤە جە یەکتری کلتورو دەگێوەو ئەڵمانیایەنە. کەچی کۆمەڵگا جیاوازەکی ئۆروڵای فرە خەتی فەرهەنگیی (کلتوریی) مشتەرەکیچشا هەنی، چیویو کە ئادیشایچ جە بازنە کلتوریەکەو ویشا جیاکەروڤە کۆمەڵگا عەرەبیەکی یان کۆمەڵگا چینیەکینی. چونکە عەرەبیو ، چینیی و ڕوئاوایی (ئەوروڵیی و ئەمریکیی) یەک کلتورمشتەرەکشا نیا هەریوشا سەربە شارستانییوی سەربەوینی کە هۆنتینگتون ڵەنەش ماچو " Culture Sphere" (سفێر) بە هۆرامیانەو ویما کەرو (گڤە، یان گوه) کە ماناوخڕی بەخشو، ڵەی نمونەی، گوەو زەمینی. هۆنتینگتون بە شارستانیە جیا جیاکاو

جیهانی ماچو کلتورسفێری جیا جیێ یان (گڤه شارستانیی جیا جیێ)، ئی گڤه سارستانیی سنوریوی دیاریکریاشا هەن و تیکەڵاوی یەکتری مەبا. یانی گڤه کلتور بەرزتەرین کاتەگۆریکەردەی کلتوریا وە لانولۆرتەرین لێناسەی فەرهەنگیا کە مرۆڤ مژناسوش وە هەستشڵەنە کەرا، بەبی چیوا تەری کە مرۆڤەکا جیا کەروڤە جە یەکتری ڵەی نمونەی ڕەنگە و شیوەشا. گڤه کلتور لێناسە کریو یان خاستەر واچو مشناسیوڤە بە دوی جوری، هەم بە عونسورە بابەتیە (objective) مشتەرەکەکاش پسەو زڤانیو، تاریخیو، ئایینیو، عورفوعادەتیو وە موئەسەساتی، وە هەم مشناسیوڤە بە شناساییە زاتی (subjective)و مرۆڤەکا ویشا. چون مرۆڤەکی جۆری فری ئەشناساییشا هەنی سەروئاستە جیاوازەکاوە، ڵەی نمونەی هاموەڵاتیڤو شارو ڕۆمی تاڤو بە چن جوری ویشبەخەڵکی تەری بشناسو، تاڤو ویش بشناسو پسەو، خەڵکو شارو ڕۆمای (پسە ڕومییوی)، پسەو ئیتالییوی، پسەو کاتۆلیکیوی، پسەو مەسیحییوی یان پسەو ڕوئاواییوی(غەربییوی). کەواتە ئاد سەربە ئا گڤەو شارستانە پانوپۆڕیەنە کە گردو عونسرەکانە بەشدارا. کەواتە گڤەکلتورەکەش بەرزتەرین ئاستا کە فره دروس ویش پیناسە کەرو یان بشناسو پەنەش. مرۆڤەکی تاوا سەروییوێ یان خاستەر واچمی دوی جاری ئەشناسیایی ویشا لێناسەکەرا ئادیچ وەختیو دوی گڤەکلتوری لکاڵیوەرە و سنورەکیشا فاڕیاو باوە یو.

گڤەکلتوریو تاڤو مەردمیوی فره جە وی گیرو ڵسەو وەڵاتو چینی ، هەر ڵسە (Lucian pye) بە وەڵاتو چینی ماچو "یەک شارستانیا وینا کریو ڵسەو دەوڵەتیوی" . گڤەکلتور کریویچ خەڵکیوی فره کەمیچش بوو ڵەی نمونەی خەڵکە ئینگلیزیقسەکەرەکەو (کارییبیان)ی. گڤه شارستانی هەمان کاتیچەنە تاڤو چن دەوڵەتی نەتەوەیی جە ویگیرو، ڵسە جیهانو ڕوئاوای، یان ڵسەو جیهانو عەرەبی وە ئەمەریکای لاتینی، یان تەنیا یەک دەوڵەت جە وی گیرو کە فره ئیستیسنان ڵسە یابانی. کەواتە گڤه کلتورەکی ویشا تیکەڵاوکەرا و باڵی کیشارە ملو یەکتریەرە. بەڵام مەبو ئانەیچما ویرڵشو چیرو ئی گڤەشارستانیانە شارستانییتەریچ هەنی. ڵەی نمونەی گڤەشارستانو ڕوئاوای جە دوی جورا ڵیکئامان، جە بنەگڤه شارستانو ئەوروڵایو جە بنەگڤه شارستانو ئەمریکای سەرینی.

وه گڤەشارستانو ئیسلامی لێک ئامان جه بنەشارستانو عەرەبی و، تورکیو، مالاییسیای.

گڤەکلتورەکی هەرچننه ئارو فره گرنگیشا مەدریولەنه وه هەرچننەیچ سنورەکیشا فره تن نەگیریێنی بەڵام حەقیقەتەنه هەنیو فره ئینێ جموجولەنه. زەمانیوەنه گەشه کەراو زەمانیوتەرەنه مرارەو ملاوه قاوغەکەو ویشا.

هۆنتینگتون ماچو ئیمه جه ڕوئاوانه مەیلو ئانەیما هەن که دەوڵەته ناتیونەکا ڵسەو ئەکتەره سەرەکیەکا وینمی دلی مەسەله ئینتەرناشیونالەکانه. بەڵام ئینه تەنها جه دوی چەرخینه ڕوەشدێنه

کەچی جه گرنگتەرین شەڵولی یان هەڵمەتی که دوچارو تاریخو مرۆڤی بیەن تاریخو شارستانیەکان . A study of History کتێبو(Arnold Toynbee) 20 کلتوریش چا کتیبەنه ئەژمارێنی که ماچو تا ئی چەرخو ئارویه شش گڤه کلتوریی مەنینی.

وانەری وەشەویس جه بەشو ئاییندەیەنه مەیمی سەرو ئا بەشه گرنگەیه که وەڵامو ئا ڵرسیارینه که چی شارستانەکی گنانه دلی تنوتیژی؟ چەمەڕێ بیدی!

Sweden/Lund 2008-07-13

قیبلەم یه حەیفەن وێنەی تۆ شایی
بگیرونه دڵ خەشمی گەدایی

ئەگەر گوناهی وەنەم کەری بار
یەسەر ، یەشمشیر ، یەتەناف ، یەدار

وەگەر نەحەیفەن بەواتای بەدگو
نەپەردە مانو رازی من و تو

بیسارانی

ئاهوورامان

بەشو (3)

جەلیل عەباسی

دەسیوم مەریان گرتەنم دامان

بەهانەم وەشا ملوووە هەورامان

جە ژمارەی ویەردەنە ئیشارەتیَوەما بە سەنعەتی و دەسکردی و پیشەسازی و هەرپاسە بە یاسا و قانوون و بەرنامە و ژیوای خەڵکی دا جە هەورامانەنە، ئیسەیچ بە تیَروتەسەلی ملمیَ سەرو باسەکەی و فرەتەر رۆشنش کەرمیَوە.

خەڵکو هەورامانی، کە شۆنکەوتیَ و پەیرەویَ ئاهوورامەزدای و ئەشوو زەردەشتی بییَنیَ، بە پاو یاساو ئەشای فیَریَ بییَنیَ کە مشیۆ ژیوایشا، ژیوایە ئینسانی و ئازاد و سەربەرزانە بۆ، ژیوایە کە بە هیَزَ و تواناو ویَشا و بە ئەشقیَوَە ئەهوورایی بریۆ راوە و گردو لایەنەکاش بە هەوڵ و تەقالای ژیرانەو ویَشا دابین کریۆ، بەجۆریَ کە هیچکەس جە هیچ باریَوە هیچ نیاز و ئەحتیاجیَوەش بە خەڵکی تەری نەبۆ و سەرەڕاو ئانەیچ، هەوڵ بدۆ پەی یاردیدای و وەشتەرکەردەی ژیوای خەڵکیتەری. ئا دیَرە شیعریَ سەریە، نیشاندەرەو ویەردەی پزیشکی هەورامانینە و پەنەما ماچۆ کە ئیَ مەحاڵە سەرکەش و سەربەرزیَ هەر زوو و وەڵیَ تاریخیچەنە، وەڵکەوتیَ بییَنە و ساحیبەو شارستانیەتیَوە ورشەدارینە.

مزانمیَ کە:...

/ خاستەرین تەبیب و حەکیم جە هەورامانەنە بیەن و باقی یاگەکای تەریۆ لویَنیَ پەی هەورامانی پەی دەرمانی و چارەسەروو نەوەشییە سەخت و ناعیلاجەکا..

/ جە هەورامانەنە خاستەرین نەشتەرگەری بروەش بیەن و خەتەرتەرین جۆرو مەریایشا گیَرتەنۆ..

/ خاستەرین و محکەمتەرین تاقموو ددانا جە دارو کەکەوآ دروس کریان جە هەورامانەنە..

/ دەرمانوو سەرەتانی کریان کە پەنەشا واتەن (تیراویَ)، ئادیچ بە مەژگوو تووتەی..

/دەزگای تایبەتشا جە درەختوو تایلیَ وەش کەردەن پەی بەرئاردەی تۆموو پەمەی کە پەنەشا واتەن (جیکەنە)..

/ خاستەرین پاپوشا وەش کەردەن جە یەریَ چیَوا: پۆسو گاویَ و نەی و پەرۆی و دارە وشکی، پاڵەیە پۆسینەکیَ نامیَشا (کاڵە) بیەن و پەی وەختو وارانی و هەروچڵپاوی کەردیَنیَشا پاشا کە هەم گەرمیَ بییَنیَ و هەم ئاویشا نەدیَنە، نەی و پەرۆینەکیَ نامیَشا (کلاشیَ) بییَنیَ کە هامنیَنە کریەنیَ پا و ئادیچیَ سووکەڵیَ و فیَنکیَ بییَنیَ و خزمەتوو پایچ و چەمایچشا کەردەن جە گەرماو هامنینە، پاڵا دارینەکیَچ پەنەشا وچیان (کەمانیَ) کە جۆرە پاپۆشیَ پان و پۆریَ و خرتیَ بییَنیَ و جە وەختو زمسانی و وەرویَنە بەکارشا بەردیَنیَ پەی ئانەی وەختە ملا سەروو وەرویَرە، نەخزا و تاوا بە ئاسانی راکیَ برا و تووشو هیچ گیروگرفتیَ نەیا..

/ خاستەرین جلوبەرگشا بیەن گردیچ دەسکردو ویَشا، پەی نموونەی (چۆخەورانك) کە جە مەرەزو بزیَ ئامادە کریان کە پەنەشا واتیَنە (بزە مەرەزە)، جلوبەگیَوە سووك و فیَنك و جە هەمانکاتیچەنە گەرم و پاك و پۆختە کە بەدەنو بنیادمی دلیَشەنە سەیانۆ..

/ خاستەرین کاسەوچەمچەشا جە داری وەش کەردەن پەی پەنە واردەی، بەو پەرو پاکی و سووکی و عالیۆ..

/ خاستەرین نۆعوو چیَرخەری و سەرخەری و یاگەوبانوو وتەیشا درۆس کەردەن ئادیچ بە شیَویَ رەنگاورەنگ و جە پەژمو ئاژەڵی، چیویَ کە هەم زمسانیَنە گەرم بییەن و هەم هامنیَنە فیَنك بییەن..

/دەزگاو ورپیَتەی نەی و بەنیشا وەش کەردەن کە فرە ئاسان بەکار لوان و پەنەشا واتەن (دووکە).

ئیَتر با جاجم و لیَف و مەوجە و گڵیَمە و بەرماڵ و... مدرا کە هەرکام پەی کاریَوە بەکار بریەنیَ و گردیچ هەر بەدەسوو ویَشا درۆسیَ کریەنیَ، یا با پاچاڵە و هەڵاوە نیایۆ و هەرە و ئاساو و ئارگاو ... و کەرەسەو هەلاجی و ریَستەی و چنیەی و وراستەی و کەلوپەلو دلیَ یانەی مدرۆ کە هەرکام

جه چیویَ و به جۆریَ و گردیچ یا جه چۆی و داری، یا جه پەژم و مەرەزوو ئاژەڵی درۆسیَ کریەنیَ و پیجۆره خەڵکوو هەورامانی نیازش به هیچ چیوَه دەرەکی نەبیەن پەی ژیوای بەڵکوو تەمامو چیوَه لازمەکاو ژیوایش هەر دلیَ ویَشەنه و به دەسو ویَش درۆسیَ کەردیَنیَ. ئینەیچ گرد نیشاندەروو ئاستی بەرزو گەشه و نەشەی فکری خەڵکوو هەورامانی و وەڵکەوتەی ژیوایش بیەن به تایبەتی جه لایەنوو ئا سەنعەتوو پیشەسازیۆ که ئارۆ پەنەش ماچمیَ (تەکنەلۆژی)، ئینەگرد سەرەڕاو رۆشنبیری و کەلتوور و فەرهەنگیوَه رەسەنی و وەڵکەوتەی که یاگیَش چی بەشەنه نییەنه و دماتەر و جه ژمارەکای تەرینه باسش چۆوه کەرمیَ.

هیچکەس جه خەڵکوو هەورامانی، هیچوەخت بیَکار و بەتاڵ نەبیەن و تەمەڵی و تەوەزەلی و ویَ دزیەیۆ جەکارو هەرمانی و ویَ گیَلَ کەردەی جه خزمەتوو بەوهامسای و تەنانەت خەڵکوو یاگه دوورتەرەکایچ، دلیَ ئی خەڵکینه نەبیەن و راش پەنه نەدریەنه، یاساو قانوونیوَه پەی ژیوای خەڵکی و بەڕاوەبەردەی کۆمەڵگەی نریانەره ئادیچ به پەرسوجۆو گردوو خەڵکی و ئیَتر هیچکەس پەیش نەبیەن و نەتاوانش به موو چەنەش لا دۆ و نەبەرۆش ڕاوه یا ویَش چەنه دزۆوه یا فکرو وارِای و شیَونایش کەرۆ، چوونکه هەرپیَسه وەڵیَنه واتما، هەم گردکەس (تاك به تاکو خەڵکی) دەنگشا پەنەدان و به دڵو ویَشا و به ئیرادەو ویَشا ورشا چنیەن و نیانشاره پەی وەشتەرکەردەیی و ریَکوپیَکتەر کەردەی ژیوای ویَشا، خۆ ئەگەر یۆیچ بیەبۆ که گەرەکش بیەبۆ لار و لاسار بۆ و به پیَچەوانەو قانوونەکەی جمۆوه، ئانه ژیرانەتەرین و خاستەرین و رِەوا تەرین سزا و غەرامەش پەی دیاری کریان و به خاستەرسن شیوَه و تندتەرین جۆر، وەرش پەنه گیَریان و لۆمه و سەرکۆنه کریان،

(دماتەر باسو چەنیەتی سزا و جەزا دایچ کەرمیَ جه قانوونو هەورامانینه).

هەرپاسه که واتما یاساو قانوون جه هەورامانەنه، جەلاو کەسیوَه نەنریانەره که بووەو دیکتاتۆری و لاساری بدۆ بەڵکوو به جه لاو خەڵکیوَه ژیریۆ نویسیان و به دەنگوو تاکبەتاکو خەڵکەکەی ددانش بریان پۆره و بیەن به بەرنامەی رەسمی و فەرمی و هەمیشەیی جه ژیوای

خەڵکەکەینە و بەڕاوەبەردەی مەحاڵەکیَنە، کریۆ واچمیَ خەڵکی شەریف و سەرفرازو ئی مەحاڵە دیَرینیَما، یەکەمین تاقموو بەشەرییەتی بییەن کە ویرش جە ژیوای یاسامەند و ریَکوپیَکی و جە کۆمەڵگیَوە خاس و ئارام و ئاوەدانی ئینسانی کەردەبۆوە و قانوون و یاساش نیابۆرە پەی گرد بەش و لایەنیَ ژیوای ئادیچ بە پەرسوجۆ و دەنگدای گردو خەڵکی، چیویَ کە ئارۆ پەنەش ماچمیَ (ریفراندۆم و سیستەمی دیمۆکراسی و پەرلەمانی). بە واتیَوەتەر تاومیَ واچمیَ کە شۆرا و پەرلەمان و یاسا و دەنگدای و مافو دیاریکەردەی چارەنووسی و ریَك وستەی ژیانیَوە تەبا و پاکو پۆختە و ریَکوپیَکی، یەکەمجار و وەڵیَ بەشەکای تەرو بەشەرییەتینە و وەڵیَ تەماموو جیهانینە، جە هەورامانۆ ئاوانەنە و خەڵکوو هەورامانی پیَشەنگ و رابەرو رانموونیَ خەڵکوو تەماموو جیهانینیَ چی بارۆ.

ئەگەر چەمیَ وزمیَ پەی ژیوای خەڵکو هەورامانی و وردتەر بدیەیمیَ، وینمیَ کە لۆژیکو ژیوای هەرەوەزی، هەر جە زووۆ دلیَ ئی خەڵکینە یاگیَش گیَرتیَنە، جە هەورامانەنە چیویَما هەن کە پەنەش ماچمیَ (لۆسیَ)، ئادیچ داریَوە زل و گەورە و قورسا کە بە یەك نەفەر و دوە نەفەر ور مەگیَریۆ و مشیۆ یا بە دەزگا و مەکینیَوە تایبەت کریۆ یا خەڵکیَوە فرە پیَوەرە نیشۆ چیَرش و بەرزش کەرۆوەو جمنۆش، چا وەختیچەنە کە دەزگا و مەکینیَوە چامنە نەبیەن، خەڵکو هەورامانی ویرش کەردەنۆ و لۆسیَش ئاردیَنەنە و پا جۆرە و بە یاردی گردلایە دارە قورس و گەورەکەشا پیَوەرە ورگرتەن و فاڕانشاوە پەی یاگیَوەتەریَ، یاخۆ ئەگەر ویر جە (گەل)ی کەرمیَوە کە هەر جە دیَر زەمانۆ خەڵکوو هەورامانی کەردەن بە بەرنامەو ژیوای ویَش، ئانە ئەوپەرو ژیری و ئاگایی و پیَشکەوتی کۆمەڵایەتیی ئا خەڵکیما پەی بەرگنۆ، گەل کاریَوە شەریکی و هەرەوەزین کە خەڵکی پیَوەرە و بە هامکاری و دەسگرۆ و یاردی یۆترینی ئەنجام دان، پەی نموونەی گردوو خەڵکوو لادەگیَوە، ڕویَشا دیاری کەردەن و گرد پیَوەرە لویَنیَ لۆ کەندەی یا یانە کەردەیۆ یا خەرمان کەردەی یا هیتو گەرە پەی یەك نەفەری و رویَ تەریچ پەی کەسیَوە تەری و ئیَتر پیجۆرە هیچکەس تەنیا باڵ و بیَ یاردیدەر نەمەنەنۆ و کارو کەسی پەکەش نەکەوتیَنە و گردکەس جە

وەختووادەو ویَشەنە کارەکەش کریان و تەنانەت پەی گەورەتەرین و سەخت تەرین کاریچ، هیچکەس نەمەنەنەرە و پەکەش نەکەوتیَنە. ئینەنە ژیوای بەرز و سەرفرازانەی ئینسانی و ئینەن نموونەی وەڵکەوتەی و گەشەو فکرو ژیوای بەکۆمەڵی و ئینەن نیشانیَ شارستانیەتی دیَرینو میللەتیَوە کە هەمیشە سەرو پاو ویَشۆ مدران و بە رەنجو شانەو ویَش ژیوان و نەبیەن پاشکۆ و چیَردەسەو کەسی تەری بەڵکوو پەی ویَش و بە ئارەزوو ویَش ژیوان و نە ئاد زەرەرش پەی کەسی بیەن و نەکەسیچ پەی ئادی، بەڵکوو ئاد جە پاڵو زیندەگییەکەو ویَشەنە جزمەتو خەڵکی و وەڵاتیچش کەردەن و خەڵکیچ خزمەتوو ئادیشا کەردەن و وەڵاتیچ بۆنەو ئی هامکاری و هەرەوەزی و وەشەسیاییۆ بیەن کە وەڵیَ کەوتەن و ئاوەدان بیەنۆ بە بیَ ئانەی کەس منەتە کەرۆ سەرو کەسیرە یا کەس ناز و فەخر بە کەسی تەری ورەشۆ یا یۆ قەسریَ بەرۆ ئاسمان و یۆیچ کیَڵیَوەش نەبۆ چەنەش ژیوۆ! خەڵکوو هەورامانی ئیجازەو ژیمنە فەرق و فروق و جیاوازییەوەش نەدان و گردکەس پیَسە یۆی بیەن و ژیوای گردکەسی پیَسە هینو ئەویتەری بییەن و گردکەسیچ دڵوەش و ڕازی بییەن بە ژیوای ویَش جە پاڵو هامنۆع و هام وەڵاتییەکاشەنە و بەدڵ خزمەتوو ویَش و وەڵاتی و هام وەڵاتیەکاش کەردەنش و خزمەتەکەیچش نەك بە منەتە و بیَگاری بەڵکوو بە ئەشق و بە ئەرك زانان.

ماكین و پالین هۆرچنیاو پارتو كوماریەكا پەیی سەركردایەتی ئایندەی ئەمریكای دەست نیشان كریێ

هەورامان علی تۆفیق

دماو وەختێوە دوورو دریژ پەڕ جەهەرمانی تا ئی دووە نامی تاواشا جەلاو كوماریەكاوە ویشا بە هورچنیای كوتایی جالایەن پارتەكەیشاوە دەست نیشان كریا كە جون مەكین بەفەرمی بەشداری هوچنیایی سەرۆک و ئەمریكای كەرو كە بڕیارا جە نوڤەمبەرو ئیسالێنە دەست پەنە كەرو ... دماو ئانەیە كە سارە پالین ئاشكراش كەرد وەردەمو موئتەمەرو حزبوو كوماریەكا بە قبوڵ كەردەیش پەی بەشداركەردەی بە هۆرچنیەش بە یاریدەدەرو سەرۆک و ئەمریكای پیسە كوماریەكا بەشداری كەرو ...

جە موئتەمەرو ساڵانەو حزبوو كوماریەكا جە سانت بول كە گنو ولایەتو مینیسوتا بە فەرمی جەلایەنو ئەنداما كونگرەیۆ بڕیارش سەردریا جون ماكینی 72 وە ساڵ بە فرەو دەنگەكا ئی ئەركەش پەنەدریا كە تێكڕاو دەنگەكاش یاوێ 1191 كە ڕێژێوە خاسا پەی بەدەست ئاردەی ئی پاڵاوتنەیە پەی هۆرچنیەكاو ئیساڵو ئەمریكایی .

جەنگاوەرێ كون كەسێوە خاوەن ئەزمون وەرانوەرو ئوبامای كەبانگەشەو فاڕیایی كەرو .. مەكین كەسێوەن جەساڵو 1983 وە ئەندامو

كونگريس و ئەمريكين بەشێوێوە بەردەوام و جەبنەماڵێوە سەربازينە پەروەردەبيەن كە خزەتو ئەمريكايشاكەردەن جەسەرەتاو سەربەخۆيى ئەمريكايۆ جە سەدەكا 18 يۆ تا ئارۆ ... يوچا جە پاڵەوانەكا جەنگو ڤيتنامى ... مەكين خاوەن ژمارەو سەربازى 624787 جە جەنگو ڤێتنامينە پەى ماوەو پەنج ساڵا ئەسير بيەن جە سجنو (هيلتون هانوى) كە توشوو فرە ئەشكەنجەو ئازارى بيەن .

تا ئيسەچ ئەزمون و سەربازيش بەشێوەن سلكو بنەماو سياسەتيش با بۆچنەوە هەرمانە كەرو . كە ئينەچ يۆن چا خاڵا دژەكاش بەكارش مارا پانەى كە گوايا تا ئيسە بەفكرێوە سەربازيانە پەى گرد مەسەلێوە مڕوانۆ .. چونكە يەكەم كەسو كوماريەكابى كەناڕەزايش نيشانەدا پەى هێرش بەردەى سەرو عێراقى پا سوپا كەمەيە ، ئارۆچ دوبارەش كەرۆوە كە سوپاو ئەمريكاى جە عێراقەنە مەنۆوە تا سەركەوتەى دمايى ئەگەر سەد ساڵى تەريچ خاينها بە وقسى ويش ، سەرنەكەوتەى هورچناياش لاوە خاسا جە سەرنەكەوتەى جەنگى .

جە كۆنگرەو كوماريەكانە حاكمەو ولايەتو ئالاسكايى (سارە پالين) پاسە ويش ئەشناسا كە خاوەن ويرو ئا چاكسيانەنە كە بەرو واشنتۆنينە ئامێنى .. ئانەچ جا وتارە مێژوييێنە بەركەوت كە چا كۆنگرەنە پێشكەشش كەرد و ئا پێشنيارەش قبوڵ كەرد بە ديارى كەردەيش پيسە جێگرو سەرۆك ئەمريكاى كە جەلايەنو كوماريەكاوە دەست نيشان كريا پە هۆرچنيايى .. دماو ئانەيى وەڵامو ئانيشاش داوە كەتەرسيشا هەنە چانەى كە پالين خاوەن ئەزمونى تەمام نيەنە پەى ئى داسەڵاتيە .. كە زياتەر جە دووى ساڵين حاكمەو ولايەتو ئالاسكاينە ئى ولايەتە يۆن چاولايەتا كە ڕێژەو ئەرەنيشتەرايش پاشيوەفراوانە نيا.. پالين بەشيوێ تون وەستەرە سەرو باراك ئوباما و دەزگاكا ڕاگاياندنى .. ئانەچش دوپات كەردەوە ئەندامێوە دائيمى دەزگاسياسيەكا نێنە و لوايش پەى واشنتۆنى گيلاى شونەو بيرو ڕاو تازەيرە نيا بەڵكو پەى خزمەت كەردەى ووڵاتەكەيما..

پالين كە تەمەنش 44 ساڵين و عومدەو بەلەديوە گولانە بێنە وەڵى هۆرچنيەيش پيسە حاكمەو ولايەتو ئالاسكاى جە ساڵو 2006 ينە كە سەرو بنەما بەرنامێوە چاكسازى ئادەستكەوتەش بەدەست ئارد ... جەنى ئانەى كە پالين نامێوە ديارە نەبى جە بەرو چوارچيوەو ناوچەكەو

ویشۆ تا دماو بەروستەیش پیسە جێگرو
مەکینی ئەگەر ئاما جە هورچنێکانە
پیسە سەرۆکو ئەمریکایی هۆرچنیا ....

سەرچاوە..
Deutschewelle

Daniel Guéri

هەژێن و. لە فارسییەوە:

لە وتاردانێکدا لە نیویۆرك بە مێژووی 1973/11/06 پێشكەش كراوە

I. لێكۆڵینەوەی ئەو بابەتەی سەرەوە، گرفتێكی فرە لەبەردەماندا قوتدەكاتەوە، كە لە یەكەمینیانەوە دەست پێدەكەم. چی لە واژەی «ماركسیزم» تێدەگەین؟ مەبەستمان كامە «ماركسیزم» ە ؟

وەلامی دەستبەجێ بەم پرسە پێویستە : لێرەدا مەبەستی مە لە ماركسیزم كۆمەڵە بەرهەمی ماركس (Marx)** و ئەنگلس (Engels)ە نەك پاشڕەوانی وان، كە بە بێوەفاییەكی كەم تا زۆر بەرامبەر وان، ماركەی «ماركسیستی»یان بۆ خۆیان داگیركردووە. نموونەی ئاشكرا لەم بارەوە ماركسیزمی شێوێنراو و تەنانەت دژەخونی لێكراوی سۆشیالدیموكراتەكانی ئاڵمانە. لە دەمی ژیانی ماركس و ساڵەكانی سەرەتای دامەزراندنی پارتی سۆشیالدیموكراتی ئاڵمان، سۆشیال دیموكراتەكان دروشمی جۆرێك «دەوڵەتی خەڵكی» پاگەندەییان پێشنیار دەكرد. ماركس و ئەنگلس بۆی هەیە لە خۆشی ئەوەی كە سەرەنجام پارتێك بە لایەنگری زۆرەوە لە ئاڵمان خۆی بە لایەنگری ئەوان، خۆی ڕادەگەیاند، زۆر سەیر لەم بارەوە ناڕۆشنییان نیشاندا و تەنیا پەردەهەڵماڵینە توو‌ند و یەك لەدوای یەكەكانی باكۆنین (Bakunin) لەبارەی «دەوڵەتی خەڵكی»یەوە و پەیوەندی سۆشیال دیموكراتەكان لەگەڵ پارتە بۆرژوازی رادیكاڵ، بوو، كە ماركس و ئەنگلسی ناچار بە پشتكردن لە وەها دروشم و كاركردێك كرد.

پاش ماوەیەك دواتر، پیرە ئەنگلس لە

ساڵی 1895دا له پێشەکییه بەناوبانگەکەی کە بۆ پەرتووکی «خەباتی چینایەتی لە فەرەنسە»ی مارکسی نووسی – هەر لەم پێشەکییەدا بوو کە وی- بە پێداچوونەوەیەکی تەواو لە مارکسیزمدا، ڕێگەی ڕیفۆرمیزمی گرتەبەر. بە واتای ئەوەی کە پێ لەسەر سوودوەرگرتن لە کارتی ڕاپرسی وەك ئامرازێکی باڵا (نموونەیی) و تەنانەت تاکە ئامرازی بەدەستەوەگرتنی دەسەلات، دادەگرێت. لێرەدا چیتر ئەنگلس بەو چەمکەی من مەبەستمە، مارکسیست نییە. دواتر کارل کاوتسکی (Karl Kautsky) بە شێوەیەکی دوو لایەنە، دەبێتە جێگرەوەی مارکس و ئەنگلس. وی لە تیۆریدا وای نێشان دەدایەوە، کە هێشتاکە لە بواری خەباتی چینایەتیدا، شۆڕشگێڕ ماوەتەوە ، بەلام بە کردەوە بێجگە لە پەردەپۆشکردنی کردە تەواو هەلپەرستانە و ڕیفۆرمیستییەکانی پارتەکەی ، شتێکیترینەدەکرد.

لەم بارەدا، ئێدوارد برنشتاین (Eduard Bernstaein)، کە ئەویش پاگەندەی «مارکسیست» بوونی دەکرد، لە راستیدا هەنگاوێك لە کاوتسکی واوەتر نەڕۆیشت و بە ئاشکرا خەباتی

چینایەتی ڕەتکردەوە و لەبەرامبەر هەڵبژاردنگەری، پارلەمانگەری و ڕیفۆرمی کۆمەڵایەتیدا بەجێماو دەزانێ. لە لایەکی ترەوە کاوتسکی ڕایدەگەیاند، کە وتنی ئەم شتە، کە هوشیاری سۆشیالیستی ئەنجامی پێویست و ڕاستەوخۆی خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریایە : "تەواو هەڵەیە". بە باوەڕی وی: دەبێت ئەوە بزانین کە سۆشیالیزم و خەباتی چینایەتی لەیەکەوە سەرچاوە ناگرن، بەڵکو بەرئەنجامی پێشمەرجی دیکەن. بە واتایەکیتر هوشیاری سۆشیالیستی بەرهەمی زانست بووە. بەرهەم و هەڵگری زانستی پرۆلیتاریا نییە، بەڵکو هی ڕۆشنبیرانی بۆرژوازییە -وە بە هۆی ئەمانەوەیە - کە سۆشیالیزم بۆ پرۆلیتاریا دەگویزرێتەوە. سەرەنجامی ئەوەی کە: هوشیاری سۆشیالیستی توخمێکە کە لە دەرەوە دێتە ناو خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریاوە و نەك شتێك کە بەخۆی بێتە ئاراوە.

تەنیا تیۆریسیۆنێك کە لە سۆشیالدیموکراسی ئاڵماندا بە مارکسیزمی (ڕەسەن) وەفادار مایەوە، ڕۆزا لوکسێمبورگ (Rosa Luxemburg) بوو. بەڵام ئەویش سازشگەلێکی لەگەڵ رابەری

پارتەکەی ئەنجامدا. ڕۆزا هیچکات بێپەردە بێبل (Bebel) و کاوتسکی نە دەدایە بەر ڕەخنە. بەرخوردی ئاشکراوی وی لەگەل کاوتسکی تەنیا ئەوکاتە دەستی پیکرد، کە لە ساڵی 1910دا فێرکاری پێشووی بۆچوونی مانگرتنی سیاسی جەماوەری ڕەتکردەوە. ڕۆزا بەتایبەت هەوڵی دەدا نزیکی لەگەڵ ئەنارکیستەکان کە بەرهەمی تیۆری وی لەمەڕ خۆبەخۆیی شۆڕشی جەماوەری بوو، بشارێتەوە. وەها هەوڵێك، وی ناچار بە پەنابردن بۆ جنێودان بە ئەنارکیستەکان کرد. بەم شێوە وی پێیوابوو، پارتەکەی کە چ لەڕووی بیرڕوباوەرەوە و چ لە ڕووی مالییەوە (دەبێت ئەوەش بلێین، چونکە ئەوڕۆکە لیی بەئاگاین) بەوەی وابەستە بوو؛ دەخاتە مەترسییەوە.

بەلام وێرای جیاوازی لە ناو دا، ناکۆکی واقیعی نێوان ئەوەی ئەنارکیستەکان، بە مانگرتنی گشتی نێوی دەبەن، لەگەڵ ئەوەی کە ڕۆزا لوکسێمبورگ بە پارێزەوە هەوڵی دەدا بە «مانگرتنی جەماوەری» نێوی بنێت، لە ئارادا نییە. لە لایەکی تریشەوە، قسەوباسە توندووتیژەکانی کە یەکەمیان لە 1904 لەگەڵ لێنین (Lenin) و دواترینیان لە ساڵی 1918دا لەگەڵ حکومەتی بۆلشەڤیکی ڕوویدا، فرە لە بیرکردنەوەی ئەنارکیستییەوە دوور نەبوو. دوایین تێڕوانینەکانی وی لەنێو بزووتنەوەی سپارتاکیستەکان لە ساڵی 1918دا لەمەڕ سۆشیالیزمی پێشڕەوگەر لەخوارەوەڕا بۆ سەرەوە و لە ڕێگەی سۆڤیەتە کاگەرییەکانیشەوە، لەسەر ئەم پۆلە دەژمێردرین. ڕۆزا لوکسێمبورگ بە یەکێك لە بازنەکانی یەکێتی نێوان ئەنارکیزم و مارکسیزمی نەشێوێنراو دەژمێردرێت. بەلام مارکسیزمی ڕەسەن تەنیا بە هۆی سۆشیالدیموکراتەکانی ئالمانەوە نە شێوێندرا. بەڵکو ئەوە لینین بوو، کە لە ئاستێکی فراواندا ئاوەژووی کرد. وی بە شێوەیەکی بەرچاو خالگەلی ژاکۆبین (Jakobin)ی و دەسەلاتخوازی کە هەندێك کات لە نووسینەکانی مارکس و ئەنگلس دا دەرکەوتبوون، قوڵتر کردەوە. وی بالادەستی ناوەندگەرایی و دەرکی بیرتەسکانە و دەستەگەرایانەی پارتی (ئەوەش تەنیا یەك پارت) و بەتایبەت کاری شۆڕشگێڕانی پیشەیی وەك ڕابەرانی جەماوەر هێنایە نێو مارکسیزمەوە. وەها چەمکگەلیك لە نووسینەکانی مارکسدا زۆر دەست ناکەون و ئەگەر هەشبن لە شیوەی کۆرپەیی و سەرەتایین. لەگەڵ ئەوەشدا لینین سۆشیالدیموکراتەکان

بە توندی لەوەی کە ئەنارکیستەکان بە کەم دەگرن، دەداتە بەر ڕەخنە و لە پەرتووکی گچکەی «دەوڵەت و شۆڕش»دا بەشێکی تەواو بۆ ستایشی ئەنارکیستەکان لەبەر وەفادارییان بۆ شۆڕش، تەرخان دەکات.

II. گرفتێکیتریش لە ئارادایە. لەگەڵ ئەوەی کە ئەندێشەی مارکس و ئەنگلس لەڕووی پێگەیینەوە بۆ ڕەنگدانەوەی واقیعیەتی سەردەم لە ماوەی نیو سەدەدا بە تووندی شیاوی دەرککردنە. بەلام هەوڵی لیکدەرەوانێکی تازە - لەنیویاندا نوێنەرێکی کلیساش - بۆ سەلماندنی شتێك بەنێوی دۆگماتیزمی مارکسیستی، بێسوودە. بانموونەیەك بهێنینەوە:
مارکسی لاو و مرۆڤدۆست، شاگردی فۆیەرباخ (Feuerbach)ی فەیلەسوف، بەگشتی لە مارکسی سالانی پێگەیینی کە دواتر خۆی گیرۆدەی دیاریگەریی زانستی توند و دژوار کردووە، جیاوازە.

مارکسی ڕۆژنامەی ڕاینی نوێ (Neue Raihnische Zeitung) - بڵاوکراوەیەك، کە تەنیا پاگەندەی دیموکراتبوون و لە هەوڵی یەکیتی لەگەڵ بۆرژوازی ئاڵماندا بوو، هیچ وێکچوونێکی لەگەڵ مارکسی ساڵی 1850 واتە مارکسی کۆمونیست و تەنانەت بلانکیست (Blanquist) کە ئاوازی شۆڕشی بەردەوام، کاری سیاسی سەربەخۆی کۆمونیستی و دروشمی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریای دەدا، نییە.

هەندێك جیاوازییش لەنێوان بەشەکانی مانیفێستی 1848 و هەندێ داواکاریدا، ئەوەی کە دەوڵەت بە زۆردارەکی دەست بەسەر سەراپای ئابووریدا بگرێت و ڕوونکردنەوەکانی دواتر، کە تیایاندا دەوڵەت بەهۆی «پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەوە» جێگەی دەگیرێتەوە، هەیە.[1] مارکسی ساڵانی دواتر، کە شۆڕشی نێونەتەوەیی بە داهاتوویەکی دوور دەسپارد و خۆی لە پەرتووکخانەی مۆزەی بریتانیا زیندانی دەکرد، تاو

مانگو ڕەمەزانی ...

ئەردەڵان عەبدوڵڵا

مەسەلۆ ڕۆچی پەیوەست نیا بە تەنها دینیویۆ ، بەڵکە جە فرۆ ئایینەکانێ ڕۆچی هەنێ. هەر جە ئایینە ئاسمانیەکاوێ (مەسیحی و جوولەکە) ، تا ئایینە فەردیەکی (بودی ، هیندۆسی ، تاوی). هۆکارو سەرەکی ڕۆچی ئانەنە ، کە خەڵکی دۆڵمەندو وەشگووزەران ، جە وەزعو خەڵکی هەژارو ڕەنجدەری ئاگادارکریوێ. یان بە مانیوێ تەرێ ، هەست بە ئاووراییی و تەژنەیی و نەوەشی کەروونە ، چونکەتێ چینی دۆڵەمەند هیچ ئاگاش جە نارەحەتی ژیوای خەڵکی تەری نییا . هەرپۆکەتەی گردوو ئایینەکا داوا جە خەڵکی دۆڵەمەندی کەرانە ، کە یاردی خەڵکی هەژارو بێ درامەتی دوونە. دیارە هەر ئایینەو بەجۆریو ڕووچی گیرۆ. جەئایینو مەسیحی و جوولەکەیەنێ ، چ کاتەکەو چ شیوازەکەش ، چەنی ئایینو ئیسلامی جیاوازا. جە ئایینو ئیسلامیەنێ هەم کاتەکە فرەتەرا ، هەم شێوازەکەشش فرەتەرو بەربڵاوتەرا. وەلێ بەداخەوێ مانگوو ڕەمەزانی ، یوون چا مانگا کە خەڵکی تووشو تەمەڵی و چڵێسی کەروونە. خەڵکو لاووما بەگشتی ئەچی مانگینە، تووشو تەمەڵی و کارنەکەردەی بانێ. فرەجارێ دلی خانەوادەکانێ، کێشەو گرفتی فری دروستی بانێ. کاتیوو سەردای مزگیەکا کەریینە، تەمەشاکەری بیەن بە یاگوو ووتەو پاڵکۆتەی . جەلێوەتەرەنێ ، جەمانگو ڕەمەزانیەنێ جاریوەنێ نرخو کەلووپەلو شمەکی واردەی دووەقاتو یەرەقات بەرزبووە. ئیتر بەجاریوەنێ

یانۆ خەڵکی هەژارو بێدرامەتی ویران بوونە. جەلێوەتەرۆ بەجاریو هەرچی چایخانەو چێشتخانێ هەنی ووزیارێ ، پیسێش فرۆخەڵکی کرێکاری تووشی بێکاری بوونە. جەلایوەتەرەنێ ، چنڵ کەسیوی بازرگان چی مناگینێ قازانج کەرانێ، پەی نموونە جە شاریوەنێ تەنها یەک یان دیوی چایخانەو چێشتخانێ پێشاهەن کارکەرانێ. ئینەشی بازرگانیوی فرە قێزەونا. ئیمە پسۆ خەڵکو کوردی ، فرە کارەسات و نەهاتەتیما ئەچی مانگینە سەرئامێنێ. هەر جە و مانگو رەمەزانیەنێ بی ، کە کەرساتو هەڵەبجەی ڕووەشدا. هەرچەمانگو ڕەمەزانیەنێ بی ،کارەساتو ئەنفالی ڕووەشدا. هەر جەمانگوو ڕەمەزانیەنێ بی کە کارەساتو کۆڕەوی ڕووەشدا. هەرجەمانگو ڕەمەزانیەنێ بی ، ئەردۆگانی فاشیستی تووركی ، دەستش کەرد بەجەنگ دژو میللەتو کوردی ، بۆمبارانو بنارو قەندیلی دەسش کەرد پنە. هەرپێۆکەتەی ئەی مناگی لامنۆ ، یوون جە مانگە بێ تامەکا ساڵی. هەرپێۆکەتەی هیچ کاتیووی حەز پەی مانگی مەکەروونە . چوونکەتەی هەرچی نەهامەتیو و خراپی بیەن ئەچی مانگینە دیەنم .

جەوساوە دیدەم دور کەفەن جەتو
لیلاویش لیلەن ، لیلاوتر مەبو
روشنی بسات وەنەم بیەن تار
زیندەگیم تالەن وینەی ژاری مار
کەسی کە بەیتەور حالی جەستەش بو
پیسە جویای تو ئاوات واستش بو
خاسش هەر ئیدەن مەرگش مهمان بو
مەگەر ئەو بەمەرگ دەردش دەرمان بو

بیسارانی

Hawraman Junral

Guvarewe manganen Destew Nwisera Horamani bershkero

Guvaro Horamani

Guvaro Horamani

هۆرامان

Jmare 14 u Mangew 10 u Salew 2008

http://hawramanno.net

http://kurdistannet.info/index.php?user=govari_horaman&do=users